

Jakten på Josef K.

Ett scenario inom
ramarna för Huset
Anders Björkelid
NisseNytt

DE SOM SPRANG FÖRBI

Om man kommer gående på gatan om natten, och en man som
syns redan på långt håll – eftersom vi har en uppförsbacke framför
oss och det är fullmåne – kommer springande mot oss,
så ska vi inte hugga tag i honom, även om han
är klen och klädd i trasor, även om någon
springer efter honom och skriker, utan vi ska
låta honom löpa.

Det är ju natt och vi kan inte rå för att
det är uppförsbacke och fullmåne, och förresten
har kanske de där båda satt igång sin jakt för nöjes
skull, kanske förföljer de en tredje, kanske förföljs den förste trots
att han är oskyldig, kanske tänker den andre mörda honom och vi skulle
bli medskyldiga till mordet, kanske vet dessa båda inget alls om varandra, de
tänker bara oberoende av varandra springa hem och lägga sig, kanske är de
sömngångare, kanske är den förste beväpnad.

Och sist men inte minst: Har vi inte rätt att vara trötta, har vi inte druckit lite
vin? Vi är glada att inte heller den andre syns till längre.

Franz Kafka, ur *Betraktelser* (1912)

Arbetet som tjänsteman på *Institutet för arbetarnas olycksfallsförsäkring* var som bäst förvirrande. Vi hade sällan riktigt klart för oss vilka våra arbetsuppgifter var. Därtill verkade det också som om ledningen ofta ändrade på själva utgångspunkterna för vårt arbete. Ibland fanns vi där för att fylla i skadeanmälningar och arkivera dem, ibland var vårt syfte att servera te på silverbrickor till flickorna i telefonväxeln och ytterligare andra gånger fann vi oss stå handfallna i vad som tycktes vara ändlösa katakomber fyllda av tyglump, utan någon som helst aning om vad som förväntades av oss.

Därför var det ingen av oss som mottog uppmaningen om att vi skulle finna tingsnotarie Josef K och bibringa honom en stämning, särdeles överraskande. Flera av oss var tvärtemot lättade. Uppgiften lovade att skänka oss en rask promenad genom stadens gator. Frisk luft, menade desamma, skulle göra oss alla gott. Josef K:s hus var

också beläget i en del av staden som uppförts på en höjd och de backiga gatorna borde ytterligare förstärka nyttan med promenaden.

Vad ingen av oss varken kunde förstå eller riktigt komma överens med, var den person som på något sätt anslutit sig till vår grupp och som verkade höra till själva uppdraget. Det var en tuberkelsjuk enstöring vid namn Franz Kafka. Han mumlade och stammade på ett sätt som gjorde det svårt att förstå honom och han betedde sig mycket irriterande när vi hamnade i situationer som på något sätt skulle kunna uppfattas som pinsamma eller tryckande. Vid dessa tillfällen förvandlades Kafka prompt till en stor insekt av obestämbar slag och gömde sig under närmsta möbel.

Det tog ofta lång tid att lirka ut honom igen och många gånger vägrade han helt enkelt att fortsätta sin färd med oss förrän någon av oss bjudit honom på ett äpple.

Vad vi jagar

Jakten på Josef K är ett scenario inom ramarna för NisseNytt/FriSpels projekt Huset – rum för vilsna historier. Detta innebär att det skall spelas med fyra spelare, på ungefär två och en halv timme och att platsen skall vara det hus som definierats i det grundmaterial som hör till projektet.

I Jakten på Josef K spelar spelarna fyra tjänstemän (av okänd ålder och okänt kön – spelarna väljer själva, om de ens märker att de gör ett val) vars uppgift det är att delge tingsnotarie Josef K. en stämning. Det visar sig ganska snart att K. är död, men detta hindrar inte att rollpersonerna fortfarande måste utföra sin arbetsuppgift. Man gör diverse efterforskningar och inser att döda människor skickas till Tornet som ligger i närheten av K:s tidigare bostad. Efter upprepade försök att få tillträde till Tornet måste rollpersonerna resignera inför det faktum att de antagligen kommer att arbeta med uppdraget under resten av sina liv.

Den stämning som skall skapas i scenariot är mycket viktigare än handlingen. Vi leker en stund i Kafka-land här. Scenariot skall vara en slags Kafka-mardröm fylld av svart galghumor och kryddat med

det milt surrealistiska. Enda sättet att åstadkomma detta riktigt bra är att läsa Kafka. Läs en massa Kafka! Dagböcker, fragment, romanerna – vad som helst duger. Ganska snart kommer man in i den osäkerhetskänsla som Kafkas texter förmedlar och man får fortfarande i en värld där frågorna är betydligt fler än svaren och där svaren egentligen bara är intelligent maskerade frågor.

Exakt vad som eftersträvas är omöjligt att beskriva utan att läsa Kafka. Mycket generellt kan man dock beskriva det som ett försök att skildra människans litenhet och maktlöshet genom att placera en gigantisk oöverskådlig administration istället för naturkrafter och teologi.

Svårt? Antagligen, men vi gör ändå ett försök.

En inledning Jakten på Josef K kan börja på många olika sätt, det viktigaste är att man får sitt uppdrag och att man träffar Frans Kafka. Så här kan det dock gå till:

En av de riktigt höga cheferna på *Institutet för arbetarnas olycksfallsförsäkring* kallar in rollpersonerna på sitt kontor. Det rör sig om en byrådirektör som rollpersonerna inte tidigare har träffat. Det är dock uppenbart att det rör sig om någon inom administrationens verkliga toppskikt.

Byrådirektörens kontor ligger längst upp i en lång och smal spiraltrappa som fyller upp ett högt schakt mellan väggarna i en av institutets byggnader. I trappen väntar otaliga tjänstemän på sin tur. De närmast golvet ser hoppfulla och välkammade ut, dokumentmappar under armarna och redo med redogörelser och rapporter. Högre upp lutar sig de köande mot väggarna, ovanför dessa har personer satt sig och verkar ägna sig åt studier eller små sällskapsspel. Närmast dörren sitter slitna och trasiga tjänstemän gnager på torra ostkanter och försöker koka någon sorts dryck med en primitiv samovar.

Rollpersonerna väntar ett tag, så rusar en tjänsteman ut ur dörren högt däruppe. Han måste kliva och klättra över de väntande för

att ta sig fram till trappträcket och ropa ned till rollpersonerna. Han skriker deras namn och slänger sedan ned byrådirektörens order. De skall delge en Josef K. en stämning, mer har han inte tid att svara på. Byrådirektören behöver honom. Rollpersonerna kan ta reda på alla filer i ärendet hos notarien vid Stämningar.

Väl där får rollpersonerna tillgång till K:s personakter. Det är i stort sett tomma foldrar. K. tycks vara tingsnotarie och vara bosatt i ett hus uppåt staden. Dessutom får rollpersonerna med sig Franz Kafka. Han kommer mer eller mindre med handlingarna. Plötsligt är han bara där och notarien kanske ger rollpersonerna ett äpple och ser föraktfullt på Kafka. Ganska snart går det upp för rollpersonerna att de fått Kafka på halsen och att många ser snett på dem för att de har honom i släptåg. Så fort en pressad situation uppstår kommer dessutom Kafka att förvandlas till en stor insekt (men inte så att någon ser det – plötsligt är Kafka borta och insekten där). Insekten gömmer sig gärna under möbler och måste lockas fram med äpplen. Om inte rollpersonerna engagerar sig i Kafka-insektens öden kommer folk omkring dem att göra det. Ingen vill ha kryptet kvar där det är.

Fortsättningen Rollpersonerna kommer nu stegvis att uppleva följande:

- Huset där K. skall bo verkar bebos av andra. Skyltar ersätts varje gång man kommer dit, men av K. finns inga spår. I verkligheten bebos huset av flera olika personer, vars namnskyltar tenderar att ramla bort, eller sättas över andras. Huset har också flera olika adresser. Många hänvisar till det med olika namn, så att man återvänder hit flera gånger i jakt på K.
- K. är död. Detta innebär dock inte att rollpersonernas uppdrag är över. I själva verket tycker de flesta att det är pinsamt att de påpekar dödsfallet, som vore det en social lapsus att föra det på tal. Rollpersonerna är så illa tvungna att fortsätta ändå. Det visar sig att det inte finns några som helst paragrafer som säger att den som berörs av en stämning måste vara levande för att nås av den. Tvärtom är det nu ännu viktigare för rollpersonerna att hitta K. emedan sannolikheten nu är mindre att han skulle gå förbi anslagstavlan på något ämbetsverk och själv se sitt namn under listan över stämda.

- Tornet – hit kommer de döda, eller går, eller fraktas. De går in genom porten bakom portvaktaren. Men rollpersonerna lyckas inte få tillträde. Hur de än gör.
- *Institutet för arbetarnas olycksfallsförsäkring* pressar rollpersonerna. Man vill ha rapporter, man vill veta hur utredningen fortskrider.

Utöver detta står det spelledaren fritt att improvisera kring temat med hjälp av de listor som hör till scenariot. Det viktiga är inte vad som händer utan att det som händer går i linje med scenariots anda.

Tankar om slutet Till sist återkommer man alltid till Huset. Det står i skuggan av Tornet och här finns många personer som kände K. medan han levde. Sista gången man kommer till Huset finner man att Kafka finns med bland namnen på ytterdörren. Kafka erkänner att han bor i huset och bjuder in rollpersonerna till sitt hem, en säng och några stolar i tvättrummet två trappor upp. Här bjuder han på ett glas portvin och förklarar sitt livsöde för dem. Berättelsen skall spelas avslappnat, som ett stillsamt samtal, vänner emellan. Spelarna får gärna bryta in, men sista ordet måste vara Kafkas.

Kafka, berättar denne, har rätt och slätt varit alltför övermodig när det gäller möjligheten att slutföra sitt uppdrag. Han har också varit i rollpersonernas position, på jakt efter K. Hans råd är att satsa långsiktigt, att inte sätta allt på ett kort, att istället acceptera situationen och skaffa sig ett liv där man är. Kanske kan man gifta sig med någon av kontorsflickorna i biljardrummet. Kanske kan man inrätta ett hem i en klädkammare på övervåningen. Det viktiga är att hela tiden rapportera till ledningen och att alltid kunna visa på framgång.

Hur länge kan man då visa på framgång? Allt är givetvis en riskkalkyl. Man gör ett överslag på hur stor framgång man kan tänkas uppnå. Sedan delar man upp den framgången i små steg. Så små steg att de sträcker sig över den tid man anser sig ha tilldelats.

Förr eller senare, säger Kafka, kommer ni att få möjligheten att gå igenom portarna till tornet. Allt handlar bara om hur ni tillbringar tiden fram tills dess.

Och med de orden slutar Jakten på Josef K.